ליבע שעכטער-ווידמאַן

דורכגעלעבט אַ וועלט

זכרונות

ניו־יאָרק 1973

DURKHGELEBT A VELT

ZEKHROYNES

LIFSHE SHEKHTER - WIDMAN

דרוקרעכט 1973 מרדכי שעכטער

רעדאַקטירט : ביילע שעכטער־גאָטעסמאַן און מרדכי שעכטער

שער־בלאַט און אילוסטראַציעס : ביילע שעכטער־גאָטעסמאַן

אַרויסגעגעבן פֿונעם

ליפֿשעווידמאַן־בוך־קאָמיטעט

Printed in U. S. A. by
KNIGHT PRINTING CORPORATION
382 Lafayette Street, New York, N. Y. 10003
96

מאַלט וועט זי האָבן אַ קינד. ס׳איז פּשוט נישט מעגלעך, ווײַל זי האָט אָן אויסוווקס אין בויך.

אַזוי ווי די טאַנטע האָט אונדז דאָס דערציילט, האָב איך ריווציען געשריבן אַ בריוו, זי זאָל תּיכּף אַהיימקומען: „אַז דו באָדסט דיך נישט, וואָס האָסטו צו טון אין פראַנצנסבאַד?" זי האָט נאָר געוואַרט אויף מײַן שרײַבן און איז טאַקע באַלד אַהיימגעקומען. אַליין האָט זי זיך געשעמט צו קומען, ווײַל ס׳האָט אָפּגעקאָסט אַ שיין ביסל געלט איר פאָרן אין באָד אַרײַן.

משה איז, ווי שוין געזאָגט, איצט אויך געקומען קיין ווין און מיט־געאַרבעט אין געשעפט. ריווציע האָט נישט מער געוואָלט גיין צו קיין דאָקטוירים. זי טראָגט, האָט זי געזאָגט, כאָטש קיינער האָט איר נישט געגלייבט. מיר האָבן געוואַרט און געהאָפט אויף אַ גוטן אויסגאַנג.

פון דער מאַמען זע׳מיר געוואָר געוואָרן, אַז סראָלן האָט מען גענע־מען צום מיליטער, ער איז אין איטאַליע און אַרבעט אין דער מיליטע־רישער בעקערײַ און גאָט זאָל אים באַשיצן — ער איז נישט ווײַט פון דער פראָנט. אסתּר, זײַן ווײַב, מיט די דרײַ קינדער זענען אין ביימען. כ׳האָב זיי געשיקט געלט און קליידער פאַר די קינדער. נאָר מיט גיט־לען האָבן מיר קיין פאַרבינדונג נישט געהאַט. חיימען האָבן די רוסן מיט נאָך סערעטער באַלעבאַטים אַוועקגעפירט ווי אַ לעבעדיקן משכּון, קודם צו פוס קיין טשערנעוויץ און אַ תּפיסה זיי פאַרשפּאַרט. די ווײַבער זייערע האָט מען אָבער געלאָזט וויסן, אַז זיי קענען זיך קומען געזעגענען מיט זייערע מענער, איידער מע פירט זיי אַוועק קיין סיביר. מײַן שוועגערין גיטל איז טאַקע אַרײַנגעפאָרן קיין טשערנעוויץ (נאָך דעם געזעגענען זיך, האָט זי נאָך נײַן חדשים געהאַט אַ מיידעלע). חיימען האָט מען פאַרשיקט אַזש קיין טאָמסק, וווּ ער איז געבליבן צוויי יאָר צײַט.

די צײַט איז געגאַן אויך בײַ ריווציען, און כאָטש אַלע דאָקטוירים האָבן געזאָגט, זי וועט קיין קינדער נישט האָבן, האָט זי צו די נײַן חדשים געבוירן אַ מיידעלע. מע האָט איר אַ נאָמען געגעבן חיה־רייזיע (נאָך דער מומע חיה־ריווע און דער מומע רייזיע — די וואָס האָט איר אין חלום געבראַכט דאָס קינד). ס׳איז בײַ אונדז אַלע געווען אַ גרויסע פרייד.

1918

מײַנע געשעפטן האָבן געהאַט היפּש אַנגעצויגן: אונדז׳אַ׳מיר געמאַכט אַ לאַגער אין צענטן בעצירק און דרײַסיק פרויען האָבן בײַ אונדז געאַר־בעט ווי סאָרטירערינס. געלט האָ׳מיר געמאַכט ווי בלאָטע. יעדע סחורה איז געווען גוט. משה איז צוריקגעפאָרן און דאָרט גוט אונטערגעשמירט, האָט מען אים נאָך אַ מאָל געמוסטערט און באַפרײַט אים אויף תּמיד.

אין מיטן זומער האָט די עסטרײַכישע אַרמיי געמאַכט אַן אויפֿשטאַנד. דאָס איז געווען 1918 — דער קריג האָט שוין געהאַט אָנגעהאַלטן פֿיר יאָר. יעדער איז שוין געווען מיד, אויסגעמוטשעט און איבערגליקלעך צו הערן, אַז מע האָט דעם קייסער אַראָפּגעריסן אַלע שטערן און די אָפֿיצירן געמאַכט אויס קנאַקערס. דאָס מיליטער איז זיך צעלאָפֿן פֿון דער פֿראָנט.

אונדז'אָ'מיר דעמאָלט באַקומען אַ בריוו פֿון חיימען פֿון סיביר — מע זאָל נישט פֿאַרגעסן, אַז גיטל איז אַליין מיט פֿיר קינדער (זי האָט אין דער צײַט געבוירן אַ מיידעלע, רבֿקה). ס'איז געווען פֿאַר מײַן מאַמען אַ גערעטעניש אויף מיידלעך דאָס יאָר 1917. זי איז רײַכער געוואָרן מיט דרײַ אייניקלעך, מיידלעך אַלע: בײַ ריווציען, בײַ אסתּרן און בײַ גיטלען. נאָר איך בין געזעסן, געמאַכט געשעפֿטן און נישט געהאַט קיין צײַט חתונה צו האָבן. מײַן מאַמע האָט דערפֿון קיין גרויס נחת נישט געהאַט. זי האָט געהאַלטן אין איין טענהן, אַז איך בין צו אַ גרויסער מפֿונק, קיינער געפֿעלט מיר נישט. אָבער אין דער אמתן איז טאַקע נישט געווען, ווער סע זאָל מיר געפֿעלן, קיין לײַטישער בחור איז מיר נישט אונטערגעקומען. זוכן האָב איך קיין צײַט נישט געהאַט. אַלע קרובֿים האָבן גערעדט, די גרויסע מיסחרים וואָס איך מאַך פֿאַרנעמען דאָס אָרט בײַ מיר פֿון אַלץ. מײַנע געשוועסטערקינדער האָבן זיך געפּוצט אין טעלער און לעפֿל, געהאַט ראַנדעוווס, קיין מאָל נישט געזעסן אין דער היים, כאָטש זיי האָבן געלעבט פֿון האַנט אין מויל אַרײַן. און איך, די גרויסע פֿאַרדינערין מיט די מיליאָנען, האָב נישט געהאַט מיט וועמען אַרויס־צוגיין.

ס'האָבן אָנגעהויבן אַהיימקומען די סאָלדאַטן פֿון די פֿראָנטן — קאַ־ליקעס, געבראָכן גײַסטיק און פֿיזיש — האָב איך געזען: וואָס מער געהאַרט, אַלץ מער גענאַרט. סע האָט זיך ווידער אײַנגעשטעלט ז'ער פּאָסטפֿאַרקער מיט אַמעריקע און מײַן ברודער לאָזער, דערהערנדיק אַז אונדז זע'מיר געבליבן לעבן, איז ער געווען אין זיבעטן הימל. ער האָט געוואָלט איך זאָל צוריקקומען קיין אַמעריקע, אָבער ווער האָט געוואָלט הערן דערפֿון! מײַן מאַמע האָט געהאַלטן אין איין טענהן, אַז איך בין אַהיימגעקומען פֿון אַמעריקע נאָר כּדי איך זאָל זיי דערהאַלטן בײַם לעבן. וואָס וואָלטן זיי געווען געטון די אַלע יאָרן בעת דער מלחמה? און איצט, אַז זי דאַרף האָבן אַ ביסל נחת, זאָל איך אַוועקפֿאָרן? בקיצור, איך בין מסכּים געווען, אַז די מאַמע זאָל רופֿן אַ שדכן. און אַ שדכן איז ז'אָס געווען טאַקע ווי אין פּסוק שטייט: מיט אַ גרויסער רויטער באָרד און מיט אַ שירעם אונטערן אָרעם...

סע האָבן זיך אָנגעהויבן שיטן חתנים — אויסגעפּוצטע בחורים איינס ווי איינס. אַ פּנים אַז ווו אַ קאַפֿעהויז, ווו אַ לאָך איז ער אויסגע־לאָפֿן זוכן מײַן באַשערטן. איין מאָל אין אַ שיינעם טאָג קומט צו גיין אַן

אויסגעפוצטער גלאַנצנדיקער קאַוואַליר, מיט אַ שיין גלאַט ציגנגל און שטעלט זיך אַנידער און וויל נישט אָפּטרעטן. ער רעדט און רעדט פון נעכטיקן טאָג, פון הײַנטיקער וועטשערע... ווען איך האָב געהאַט אַ ביסל צײַט, האָב איך געהייסן מײַן שוואָגער משה אַרײַנברענגען עפּעס אַ טרונק. איך האָב אים געגעבן אַ בענקל און ער איז אָפּגעזעסן אַ שיינע פּאָר שעה און זיך צוגעקוקט ווי איך האַנדל, ווי איך קויף, פאַרקויף און סע ווײַזט אויס, ער האָט שוין געוואָלט אויף אַ סך זאַכן אַוועקקוקן, אָבי אַרײַנקומען אין דעם שמאַלצגרוב. ווען ס׳איז געקומען די צײַט פון אַהיימגיין, האָט ער מיך געפרעגט צי מעג ער מאָרגן ווידער קומען. איך האָב אים אָנגעקוקט און געפרעגט: „האָט איר דען נישט עפּעס בעסערס צו טון ווי קומען און פטרן אומזיסט די צײַט?" זאָגט ער: „ניין, איך האָב נישט קיין בעסערס ווי קומען אַהער און פאַרברענגען אַ פּאָר שעה מיט אַ קלוג מיידל ווי איר זענט." ס׳האָט מיר ווײי געטון דאָס האַרץ אים אַזוי מיר־נישט דיר־נישט זאָגן ניין, האָב איך אים געזאָגט, אַז אײדער ער וועט נאָך אַ מאָל קומען, זאָל ער קודם אַרויפשיקן צו מיר דעם שדכן.

דעם צווייטן טאָג, איך גיב אַ קוק — דער רויטער שדכן איז דאָ. ווען ער האָט מיך געפרעגט, וואָס איך וויל מיט אים רעדן, האָב איך צון אים אַזוי געזאָגט: „הערטס מיך אויס, מײַן ליבער ייִד: די אַלע בחורים וואָס איר האָט מיר ביז איצט געשיקט זענען נישט מײַן געשמאַק, און דער נעכטיקער האָט נישט געוואָלט אָפּטרעטן. איך זוך נישט קיין שיינעם, אויסגעפוצטן מיט אַ גלאַטער צונג. אויב איר קענט מיר געפינען אַזאַ ווי איך וויל, וועל איך אײַך גוט באַלױנען, און הערטס מיר אויף שיקן סתם בחורים. איך בין נישט אויף אַ יריד, מע זאָל קומען באַקוקן די סחורה און פרעגן ׳שאַ דײַעש?׳" (וואָס גיט איר). „וואָס זשע ווילט איר?" האָט נעבעך געפרעגט דער ייִד.

איך האָב אים געענטפערט: „אין מײַן יוגנט האָב איך געהאַט אַ גרויסן באַגער צום לערנען און מײַן מאַמע האָט מיר און מײַן פאָלקשול־לערערין צוגעזאָגט זי וועט אַלץ טון מיך צו שיקן אין דער גרויסער שטאָט שטודירן. אָבער אַז סע האָט זיך אויסגעלאָזט, איך האָב אַפילו די פאָלקשול נישט פאַרענדיקט און האָב שוין געמוזט פאַרן קיין אַמעריקע ווערן אַ מענטש פאַר זיך, טראָגן דעם עול פונעם לעבן, בין איך געבליבן מיט אַ דאָרשט נאָך וויסן. און הײַנט — פאַר מיר איז שוין צו שפּעט זיך צו לערנען — אָבער מײַן באַשערטער, וויל איך, זאָל זײַן געלערנט און לײַטיש, פון אַ שיינער משפחה, אַז איך זאָל קענען האָפן, ווען איך וועל האָבן קינדער, זאָלן זיי האָבן אין וועמען געראָטן צו זײַן". דער ייִד איז שטיין געבליבן און מיך אָנגעקוקט. „קוקטס נישט, נאָר גייטס געזונטער־הייט, זוכטס מיר אויס איינעם — נאַקעט און באָרוועס מעג ער זײַן, חובות מעג ער האָבן, נאָר אַ מענטש מיט בילדונג, אינטעליגענץ און

אַ שיינער משפּחה. און טאָמער וועט איר נישט געפינען, וועל איך אַנייך פאַר אַנער מי סײַ ווי סײַ באַצאָלן".

מע רעדט מיר אַ שידוך

דער ייִד איז אַוועק און אין אַ פּאָר טעג אַרום קומט ער צו פאָרן און זאָגט, אַז ר'האָט שוין געפונען און האָפט, אַז דאָס איז דער רעכטער זיווג. ער דערציילט מיר אַזאַ מעשׂה: צוזעצנדיק זיך נעכטן אין פּאַרק אויף אַ באַנק און דאַרנדיק זיך דעם קאָפּ — ווו נעמט מען פאַר דעם מאָדנעם מיידל אַ חתן, דערזעט ער — אַ בחור זיצט און לייענט אַ ביכל. ער איז נאָך געגאַן אין מיליטערישן רעקל און האָט אויסגעזען, אַזוי ווי ער זאָל נישט האָבן אויף אַ וועטשערע. גייט ער צון אים צו, זעצט זיך אַנידער, און — אַ וואָרט פאַר אַ וואָרט — פרעגט ער דעם בחור ווער, וואָס, ווען. יענער דערציילט אים, אַז ער איז נישט לאַנג אַרויס פון מיליטער; האָט אַ מאַמע מיט צוויי שוועסטער צו פאַרזאָרגן, אויך אַ ברודער, וואָס זיי זענען נאָך אין פּליטים־לאַגער. ער אַליין אַרבעט אין אַ ייִדישער צײַטונג, וואָס קען זייער ווייניק צאָלן. און דאָס ביסעלע, וואָס ער פאַרדינט, שיקט ער אַהיים צו זיי. אַליין לײַדט ער דחקות און קען זיך נישט קויפן אַפילו אַ פּאָר הויזן. אַזוי ווי דער ייִד האָט דערהערט די רייד, קלערט ער זיך: דאָס האָט אים גאָט אַליין צוגעשיקט. און ער פרעגט אים: „זאָגטס מיר נאָר, מײַן ליבער יונגער־מאַן, צי וואָלט איר זיך נישט געוואָלט באַקענען מיט אַ מיידל, וואָס זי האָט אַ סך געלט און זוכט פּונקט אַזוינעם ווי איר ווײַזט אויס צו זײַן?" ער האָט אים דערציילט אַלץ, וואָס ר'האָט געוווּסט וועגן מיר, און אים געפרעגט: ווי ער הייסט, פון וואַנעט ער שטאַמט און זיך אַלץ פאַרשריבן. ער איז באַלד געקומען צו מיר צו לויפן מיר פירלייגן דעם שידוך. ווען איך האָב געהערט ער איז איציק־מרדכי שעכטערס — דעם דעלעטינער שוחטס אַ זון, האָב איך אים געהייסן קומען צוויי טעג שפּעטער. דער שדכן האָט מיר אָבער געזאָגט: ער מוז שוין מאָרגן וויסן, ווײַל ער האָט צוגעזאָגט אין צוויי טעג אַרום צו געבן דעם בחור תּשובֿה.

איך האָב געקענט אַ געוויסן אָשר ראָזנער פון דעלעטין, מיט וועמען איך פלעג טון גרויסע מיסחרים. איך האָב געוווּסט: ער איז אַ ייִד אַ סוחר, פון דער היים אַ גבֿיר; ער האָט פון מיר געהאַלטן גרויס שטיק און פון אים וועל איך אַלץ וויסן, ער וועט מיך נישט אָראָפּפירן פון עם וועג. מײַן שוואָגער איז באַלד אַראָפּגעפאָרן צו דעם ראָזנער און צוויי שעה שפּעטער, ער איז אַהיימגעקומען, האָט ער געשטראַלט פאַר שׂימחה. וואָס הייסט!... ראָזנער זאָגט וועגן בחור: אים אַליין געדענקט ער ווייניק, ווײַל מיט נײַן יאָר האָט מען אים אַוועקגעשיקט אין דער סטאַניסלעווער ישיבֿה. געהערט אָבער האָט ער, אַז ר'איז אַזוינס און אַזעלעכס: אַ שרײַבער, קען אַ בלאַט

גמרא אויף אויסנווייניק. און וואָס שייך זײַן פֿאָטער — איז נאָך אַזוינער הײַנטיקע צײַטן אויף דער וועלט נישט געבוירן געוואָרן — אַן אמתע ספֿר־תּורה. און ס׳איז גאָר נישט קיין פֿראַגע, אַז איך מעג מיך מיט אים טרעפֿן. און אַז גאָט וועט העלפֿן, סע וועט אויסגעפֿירט ווערן, וועט ער זיך זייער פֿרייען.

ווען דער שדכן איז געקומען, האָב איך געזאָגט: איך וויל דעם בחור זען. מע האָט זיך צונויפֿגערעדט, אַז אַזוי ווי איך פֿאַרמאַך יעדן טאָג דאָס געוועלב צישן צוועלף און צוויי, זאָל ער קומען צוועלף, וועל איך צוויי אַ זייגער ווידער קענען עפֿענען. כ׳האָב פֿאַרבעטן מײַן גוטן־פֿרײַנד לייבעלע טענענבלאַט. ער איז געווען אַ לאַנדסמאַן פֿון זאַלישטשיק, זײַן ווײַב — פֿון ייִגאָלניצע, האָט זיך אַנגעזאָגט אין קרובֿישאַפֿט מיט מײַן טאַטן. אָבער נישט דאָס בין איך אויסן געווען. דער הער טענענבלאַט, אַחוץ וואָס ער האָט געפֿירט גרויסע געשעפֿטן, איז ער געווען אַ ייִד אַ חכם, בקי אין די קליינע פּינטעלעך, פֿלעג איך ליב האָבן מיט אים צו שמועסן. אַז ס׳איז געקומען אַזאַ ערנסטער מאָמענט אין מײַן לעבן האָב איך נישט געקענט זיך ריכטן אויף קיין בעסערער עצה ווי פֿון דעם קלוגן ייִדן. ער האָט אָוועקגעלייגט אַלע מיסחרים און פּונקט צוועלף אַ זייגער איז ער שוין געווען בײַ אונדז אין שטוב.

מע זיצט אָנגעצויגן יעדער אויף דער העכסטער סטרונע און מע וואַרט. ס׳איז אַוועק אַ האַלבע שעה; נאָך אַ האַלבע שעה — נישטאָ דער בחור. די מאַמע דרייט זיך אין קיך, ברעכט זיך די הענט. די שוועסטער מיטן שוואָגער זענען פֿאַרזאָרגט אַזוי ווי די לעצטע שיף איז זיי אונטער־געגאַן און איך מיט טענענבוימען זיצן און טענהן איבער פֿאַרשידענע זאַכן, נאָר נישט פֿון דעם עניק, וואָס ער קלעמט אַזוי בײַם האַרץ... סטײַטש — איך, די מויד מיט אַזוי פֿיל זיכערקייט און באַהאַוונקייט, זאָל זיך אַזוי לאָזן אין זאַק אַרײַננאַרן! מיט פֿינעף־זעקס יאָר קריק האָב איך געקענט קומען צו די בעסטע שידוכים. און דאָ זיץ איך ווי אַן אויסגעפּוצטע בהמה און וואַרט מע זאָל מיך קומען אָנקוקן. און אפֿשר וועל איך נאָך נישט געפֿעלן, ווײַל אין דער אמתן בין איך נישט קיין שטאַרקער פּאַרשוין: נישט געפּודערט און נישט מיטן קנאַק, וואָס די מיידלעך האָבן אַלע געהאַט אין ווין. ערשטנס האָב איך עס נישט ליב געהאַט; און צווייטנס בין איך געווען שטאַרק פֿאַרנעמען מיט געשעפֿטן, און נישט געהאַט קיין צײַט נאָכצוגיין דער מאָדע.

זיצנדיק און וואַרטנדיק אויף דעם בחור, האָב איך געמישט די בלעטלעך פֿון מײַן לעבן און האָב געקלערט: צי איז דאָס כּדאַי גע־ווען? מענטשן האָבן מיך מקנא געווען: איך קער וועלטן, פֿאַרדין אַ סך געלט, אָבער מיר איז געווען זייער קאַלעמוטנע אויפֿן האַרץ. כ׳גיב אַ קוק אויפֿן זייגער, זע איך: ס׳איז באַלד צוויי און איך באַדאַרף אויפֿמאַכן דאָס געשעפֿט, האָב איך געבעטן טענענבוימען, ער זאָל מיר מוחל זײַן וואָס כ׳האָב אים מטריח געווען צו וואַרטן אַזוי לאַנג אומ־

זיסט. האָט ער איבערגעקערט דאָס רעדל און מיך געבעטן, כ׳זאָל באַך וואַרטן. באַך אַלעמען — ס׳איז אַ גרויסע שטאָט און מע קען נישט וויסן, וואָס סע קען פּאַסירן. און טאַקע: אַז דער זייגער האָט זיך צו־גערוקט אויף צוויי, איז די מאַמע אַרײַן מיט אַ גרויסער גדולה: „ער גייט! און וואָס הייסט, ער טראָגט ברילן, מסתּמא איז ער אַ געבילדעטער, אַזוי ווי דו ווילסט!" און אַז מע האָט אויפֿגעמאַכט די טיר און דער רויטער שדכן מיט דעם פּאַרשוין זענען אַרײַנגעקומען, איז מיר פֿינצטער געוואָרן פֿאַר די אויגן. אַן אויסגעטריקנטער הערינג מיט מלבושים כּיד־המלך: דאָס רעקל צו לאַנג, די הויזן צו קורץ... און אַז ער האָט זיך פֿאַרגעשטעלט, האָב איך אים געגעבן אַ פֿרעג, צי ווייסט ער נישט, וואָס סע הייסט פּינקטלעך זײַן. האָט ער זיך אַזוי פֿאַרענפֿערט: ער פֿאַרמאָגט נישט קיין ציוויל רעקל, און אין מיליטערישן רעקל האָט ער נישט געוואָלט קומען, האָט זײַנס אַ גוטער־פֿרײַנד אים צוגעזאָגט צו לײַען אַ רעקל. דער גוטער־פֿרײַנד איז אָבער געווען גיבן אַ לעקציע, האָט ער געמוזט אויף אים וואַרטן. איך, דערהערנדיק זײַן תּירוץ, בין ממש געוואָרן געפּלעפּט פֿון אַזאַ אויפֿריכטיקייט. ווו נעמט עס אַ מענטש אַזאַ קוראַזש צו דערציילן בײַ אַזאַ געלעגנהייט דעם גאַנצן אמת? איך האָב שוין פֿאַר־געסן די צוויי שעה פֿאַרשפּעטיקונג און האָב מיך אַנידערגעזעצט הערן, ווי טענענבלאַט נעמט מיט אים טענהן פּאָליטיק; און באַלד זענען זיי אַריבער אויף פּשטלעך פֿון דער גמרא. איך האָב מיך נישט געקענט אַנרופֿן, אָבער דער אײַנדרוק איז געווען, אַז אַלץ וואָס ראַזנער האָט געזאָגט איז, ווײַזט אויס, אמת.

איך האָב מיך סוף־כּל־סוף אויפֿגעהויבן און מיך פֿאַרענפֿערט: איך מוז שוין גיין, אָבער זיי, אויב זיי האָבן הנאה פֿונעם שמועס, מעגן ווײַטער זיצן און רעדן. אַלע האָבן זיך אויפֿגעהויבן, און דער בחור האָט מיך געפֿרעגט, צי מעג ער מיך באַלייטן. כ׳האָב אײַנגעוויליקט, און טענענ־בלאַט האָט צו מיר שטילערהייט געזאָגט: „ליפּשע, האַלט אים צו: ער איז אַ געשליפֿענער קאָפּ". און צום שדכן: „מײַן ליבער ייִד, איר גייט אײַך געזונטערהייט און אַז סע וועט זײַן פֿאַר וואָס, וועט מען אײַך שוין באַצאָלן". אונדז זע׳מיר אַרויס אויף דער גאַס, פֿרעגט מיך דער בחור — בנימין שעכטער האָט ער געהייסן — פֿאַר וואָס ער האָט מיך נישט געהערט רעדן קיין וואָרט. כ׳האָב מיך צעלאַכט און אים געזאָגט, אַז צווישן דער משפּחה האָב איך נישט געוואָלט רעדן, ווײַל איך מוז אים אויסרעכע־נען אַלע מײַנע חסרונים, און ווען מײַן מאַמע וואָלט דאָס געהערט, וואָלט זי מיר געמאַכט אַ שוואַרצן סוף. „נו, לאָמיר הערן, הייבט אָן, איידער איך אַנטלויף פֿון אײַך!" האָט ער מיר געענפֿערט. „דאָס ערשטע, בין איך אַ מיידל שוין פֿון זעקס און צוואַנציק יאָר. נומער צוויי, בין איך געווען אין אַמעריקע זעקס יאָר. דאָס אַרגסטע איז, וואָס איך האָב ליב צו רעדן נאָר ייִדיש, פּוץ זיך נישט צו פֿיל, גיי נישט טאַנצן, און איך זוך אַ פּאָר צו מיר וואָס זאָל אויך אײַנגיין אויף דעם. אויך בין איך אַ פּראָסטע

מיידל, האָב נישט פֿאַרענדיקט קיין שולן, אַפֿילו די פֿאָלקשול נישט, ווײַל איך בין אַוועק קיין אַמעריקע אין דער מיט". „שוין גענוג, האָט ער מיר איבערגעשלאָגן. איך ווייס שוין אַלץ וועגן אײַך. אַז איך מעג, וועל איך מאָרגן אויף דער נאַכט ווידער קומען, ווע'מיר ווײַטער רעדן". ער האָט זיך געזעגנט און איז אַוועקגעגאַן.

ס'איז מײַן באַשערטער

דעם צווייטן אויפֿדערנאַכט, פּונקט ווי אונדז זע'מיר פֿאַרטיק געוואָרן מיט דער וועטשערע, האָט ער זיך אַרײַנגעשטעלט. מײַן מאַמעלע האָט זיך זייער דערפֿרייט, ווײַל ווען כ'האָב איר דערציילט, וואָס כ'האָב מיט אים נעכטן גערעדט, האָט זי אויסגעשריגן: „ביסט אַ גרויסע בהמה! וואָס, האָסט נישט געהאַט קיין צײַט אים אַלץ צו דערציילן נאָך דער חתונה? אויב ער וועט שׂכל האָבן, וועט ער זיכער מער נישט קומען. דו מיט דײַן פּילוסופֿישן קאָפּ האָסט דיר אַליין אָנגעמאַכט אין פּעסל בוריקעס!" איך האָב מיר געקלערט, אַז אויב ער וועט נישט קומען, איז ער מיך נישט ווערט.

איך האָב מיך אויך שטילערהייט דערפֿרייט, ווען כ'האָב אים דערזען, און אונדז זע'מיר אַוועק שפּאַצירן. נאָך דרײַ־פֿיר שעה אַרומגיין און טענהן, זע'מיר זיך כּמעט פֿאַרגעקומען, ווי אונדז קע'מיר זיך שוין פֿון יאָרן. בײַם געזעגענען זיך האָט ער שוין נישט געפֿרעגט צי מעג ער קומען, נאָר ער האָט געזאָגט: ער וועט קומען מיך אַהיימפֿירן פֿון געשעפֿט. און אַז די מאַמע וועט וועלן, וועט זי לייגן נאָך אַ לעפֿל צום טיש. נאָך דרײַ מאָל קומען און עסן בײַ אונדז און גיין מיט מיר שעהן לאַנג שפּאַצירן, האָב איך אים אַרײַנגעפֿירט אין אַ גרויס געשעפֿט — איך געדענק נאָך ווי הײַנט, אַז דער באַלעבאָס האָט געהייסן קעניג. „הער קעניג, האָב איך געזאָגט, קענט איר ביז אַ פּאָר טעג מאַכן אַן אַנצוג פֿונעם בעסטן שטאָף?" נאָך דער מלחמה איז געווען שווער צו קריגן אַ גוט שטיקל סחורה. ער האָט מיר צוגעזאָגט צו זוכן. און אַז בנימין האָט מיך געפֿרעגט, צי דער אַנצוג וועט פֿאַרטיק ווערן צו אונדזער פֿאַרקנסונג, האָב איך מיך צעלאַכט און מסכּים געווען. בײַם אַרײַנגיין אין געשעפֿט איז מיר נישט אײַנגעפֿאַלן, אַז אַזוי גיך וועט עס געשען. כ'האָב פּשוט אים געוואָלט פֿאַרשטעלן פֿאַר דער משפּחה און אין די קליידער, וואָס ער האָט געטראָגן, איז עס נישט מעגלעך געווען. ער, ווידער, איז בײַ זיך שוין געווען פֿאַרטיק, און מיך האָט מען לאַנג נישט געדאַרפֿט בעטן. ער איז מיר געפֿעלן אויף הונדערט פּראָצענט. כ'האָב אין חלום נישט געקלערט אויף עפּעס בעסערס.

מיר זענען אַרײַנגעקומען אין הויז און דערציילט, אַז אונדז'אָ'מיר שוין באַשטימט אויפֿן זיבעצעטן אויגוסט זיך צו פֿאַרקנסן. דאָס האָט געהייסן אין צען טעג אַרום. ס'איז געוואָרן אַ גרויסע גדולה, מע האָט געטרונקען